



Referanser: KM 5/19

Arkivsak: 18/03679-16

Gjennomføring av gudstjenestereformen av 2019

Sammendrag

Kirkemøtet 2019 vedtok en justert ordning av hovedgudstjenesten. Det gjenstår for Kirkerådet å fatte vedtak om tidspunktet for når menighetene skal ha vedtatt en justert lokal grunnordning og oversendt denne til biskopen. Det foreslås at 1. søndag i advent 2020 fastsettes som dato for dette.

Behovet for kurs i reformen ble i stor grad dekket i 2011, da de nye prinsippene for gudstjenestelivets organisering ble innført. Kursing i den justerte ordningen foreslås lagt inn i bispedømmenes innarbeidede fagdager og kurs og eventuelt i de etablerte strukturer for etter- og videreutdanning for prester, kirkemusikere og andre.

En viktig forutsetning for god implementering er at de nye liturgiske bøkene blir anskaffet og tatt i bruk. Det gjelder både bøkene som skal finnes i kirkene og bøkene som prester og kirkemusikere trenger for å utføre sin tjeneste. En mest mulig felles innkjøpsordning for hele kirken vil bidra til dette. Det foreslås derfor at prestenes bøker dekkes av rettssubjektet Den norske kirke. Ettersom det ligger til fellestrådene å dekke bøker til kirkene og til kirkemusikerne, foreslås det også at én messebok til kirkene dekkes over denne posten, slik at fellestrådenes utgifter reduseres.

Prisen på bøkene vil også være avhengig av hvor mange bøker det er realistisk å anta blir innkjøpt. Bøkene er for det første en messebok for presten – henholdsvis på bokmål og på nynorsk – som liturgen kan bruke for alteret. Videre trenger kirkemusikerne en bok med den liturgiske musikken som Kirkemøtet har vedtatt, i en utgave som inkluderer både bokmål og nynorsk. De trenger også samme messebok som prestene, for å ha alle tekstene tilgjengelig ved orgelet. I tillegg er det behov for å justere den billige paperbackutgaven som kom i 2011 med alle tekster og veiledninger, beregnet for gudstjenesteutvalg, menighetsråd og i forberedelsen til gudstjenestene. Denne utgis nå kun som én bok, hvor liturgiske tekster gjengis både på bokmål og nynorsk, mens veiledningskapitlene veksler mellom målformene.

Forslag til vedtak

1. Gudstjenesteordningen av 2019 innføres i alle menigheter 1. søndag i advent 2020.
2. Kurs ligger til det enkelte bispedømme å fastsette og organisere.
3. I tillegg til liturgibøker til prestene, dekkes en av de to messebøkene som skal være i kirkene, av rettssubjektet Den norske kirke. I tillegg til disse to bøkene

skal boken med liturgisk musikk og en rimelig utgave av liturgien med veiledninger finnes i kirkene. Disse bekostes av fellestrådet.

Saksorientering

Bakgrunn

Gjennomføring av gudstjenestereformen av 2019

Kirkemøtet 2019 behandlet sak om justering av ordning for hovedgudstjenesten (KM 5/19), Kirkerådet må fastsette tidspunkt for når ordningen skal tre i kraft. I saksdokumentet til Kirkemøtet, ble det gjort rede for hvilke liturgiske bøker som skal utgis. Implementeringen og spørsmålet om kurs ble også tematisert, men trenger klarere føringer fra Kirkerådets side.

1. Når trer den justerte reformen av 2019 i kraft?

I Kirkemøtevedtaket fremgår det at hver menighet ikke lenger skal *søke* biskopen om godkjenning av sin lokale grunnordning, så lenge denne befinner seg innenfor de rammer som Kirkemøtet har vedtatt. Menigheten skal imidlertid oversende en justert lokal grunnordning til biskopen. Hvis menigheten ønsker noe fravik i den nye liturgien eller i den liturgiske musikken, må en søke biskopen om godkjenning av dette.

Et naturlig tidspunkt for når denne justerte grunnordningen skal tre i kraft, er **1. søndag i advent 2020**. Ettersom de liturgiske bøkene ikke foreligger før ved slutten av 2019, er det vanskelig å tenke seg et tidligere tidspunkt. De nye menighetsrådene har også behov for å sette seg inn i saken. Innen advent må også de menighetene som søker om fravik ha sendt inn sin søknad til biskopen, men vente med å ta dette i bruk til biskopens godkjenning foreligger.

2. Kursing for kirkelige ansatte og menigheter

Bispemøtet uttalte i sin siste behandling av liturgisaken før Kirkemøtet at det forutsettes «at Kirkerådet utarbeider en plan for implementering i menighetene av de justerte ordningene.»

I forbindelse med innføringen av reformen i 2011 ble det avholdt et stort, sentralt kurs som var bestilt og delvis finansiert av Kirkerådet. Ettersom reformen da innførte grunnleggende nye prinsipper for hvordan menighetenes gudstjenestelige liv skulle organiseres, var det behov for et slikt sentralt kurs, hvor de som deltok i kurset, selv holdt kurs i de enkelte prostiene. I dag er behovet annerledes. Selv om Kirkerådet har initiert et forskningsprosjekt om gudstjenestedeltakelse og arrangerer Mikkelsmesskonferanse i 2019, bør kursing først og fremst skje ut fra bispedømmenes behov, planer og initiativ, i samråd med representanter for arbeidstaker og arbeidsgivere.

Å kurse ansatte og menigheter i den justerte ordningen og å ta i bruk de nye gudstjenestebøkene, kan inngå i fagdager som bispedømmene har for sine prester, kirkemusikere, andre ansatte - og for menighetsråd. Kompetanse til slike fagdager og kurs finnes både i bispedømmene og hos ulike sentra, utdanningsinstitusjoner og fagorganisasjoner. Prostiet er også et velegnet sted for bevisstgjøring, samtale og utprøving av den justerte ordningen for hovedgudstjeneste.

3. Behovet for – og anskaffelse av liturgiske bøker

Svært mange prester og kirkemusikere gir uttrykk for at de ser fram til å få gudstjenestemateriellet «i fast form». Det gir mulighet til å bli mer fortrolig med liturgien, og man vet bedre hvor man finner det man trenger. Bøkene skal være praktiske i bruk, uten for mye blainng. Særlig den boka som prestene kan bruke for alteret, messeboka, og som kirkemusikerne også trenger, bør være fin og solid. Denne - og kirkemusikerens bok med liturgisk musikk – må ha potensial for å holde i 30-35 år. Et bind 2 av messeboka, som inneholder alle andre særskilte liturgiske ordninger enn de som står i bøkene som nå utgis, vil fullføre reformen når disse er vedtatt av Kirkemøtet og utgis samlet om anslagsvis 7-8 år.

God implementering av reformen fordrer at bøkene faktisk finnes både i kirkene og hos dem som skal bruke dem i sitt arbeid. Her følger en oversikt over behovet for slike bøker i 2020:

A. Liturgiske bøker til kirkene

Det henvises her til *Regler for liturgisk inventar og utstyr*, hvor det i kapittel 4 (Øvrig liturgisk utstyr til en kirke) står:

I hver kirke vil det i tillegg vanligvis være behov for:

§ 18 Bøker:

Tre bibler og tekstbøker og tre sett av de liturgiske bøker (for liturg, kirkemusiker og sakristi). Et tilstrekkelig antall salmebøker til bruk for menigheten og koralbøker og liturgisk musikk for kirkemusikeren.

Det finnes i dag 1.634 godkjente kirker. 10 % av disse har færre enn én gudstjeneste i måneden, noen brukes ikke til gudstjenester eller kirkelige handlinger. Når dette trekkes fra, blir anslaget ca 1.470 godkjente kirkebygg.

I tillegg finnes ca 500 kapeller som er vigslet til kirkelig bruk (sportskapell, bedehus, andre lokaliteter med andre eiere hvor det også er forordnet gudstjenester). I mange av disse ville det også være naturlig å ha gudstjenestebøkene, anslagsvis 230 kapeller. Til sammen blir dette ca 1.700 kirker/kapeller med behov for liturgiske bøker.

Det er fellesrådene som har ansvar for å anskaffe liturgiske bøker til de kirkene som skal ha det. Det kan være vanskelig å koordinere en felles bestilling her, så det enkelte fellesråd besørger dette.

Det kan være tilstrekkelig å ha i alt 4 bøker i en kirke, og altså ikke 3 sett av de liturgiske bøker slik det står i reglene, som ville innebære 9 bøker i hver kirke. Behovet kan dekkes slik:

1. Den innbundne, tradisjonelle messeboka *til prestens bruk* ved alteret (Missale). Denne inneholder både alle tekstene og notene til de liturgiske melodiene og messetonene.
2. Liturgisk musikk (Graduale), som er kirkemusikerens spillebok med akkompagnementssatser.
3. Den innbundne messeboka (Missale) *til kirkemusikerens bruk* ved orgelet, ettersom Liturgisk musikk (Graduale) ikke inneholder alle de liturgiske tekstene. Denne boka ligger gjerne oppslått på orgelkrakken under gudstjenesten.

4. Den rimelige paperback-utgaven (lik den vi har fra 2011, men nå i én felles utgave med nynorsk- og bokmålstekster), er *uten* noter, men har med alle de liturgiske tekstene. Dessuten finnes alt veiledningsstoffet her, noe ingen av de andre bøkene har. Denne bør ligge i sakristiet og brukes til forberedelse av gudstjenesten. Den kan eventuelt også brukes av medliturg i gudstjenesten, blant annet til samlingsbønnen, forbønner, dåpshandlingen mm.

Til kirkebyggene er det altså samlet sett behov for:

- 1.700 eksemplarer av Organistens liturgiske musikkbok (Graduale).
- 3.400 eksemplarer av messeboka (Missale), altså 2 i hver kirke.
- 1.700 eksemplarer av paperback-utgaven, til sakristiet.

Fellesrådene må dekke bøker både til kirkebyggene og til kirkemusikerne og andre. Med utgangspunkt i at prestene bruker boken på alteret, samt at det å garantere en større bestilling av bøker vil gi en lavere stykkpris, foreslås det imidlertid at Kirkerådet over fellesbudsjettet dekker den messeboken som skal ligge på alteret i hver kirke.

B. Liturgiske bøker til prestene.

Det er arbeidsgiver som dekker utgifter til den innbundne gudstjenesteboka (missale) til prestene. Den skal være en fin og holdbar messebok med alle de liturgiske tekstene og med melodinoter til liturgiske sanger og messetoner, slik som Gudstjenestebok I fra 1992 har. Boka brukes under gudstjenesten som alterbok. Dåpsliturgien vil også finnes her.

Menighetene må selv avgjøre om de også velger å kjøpe inn den rimelige paperback-utgaven til sitt kontor. Den vil være tjenlig for gudstjenesteutvalg, menighetsråd og medliturger. Denne utgaven kan imidlertid ikke erstatte den innbundne gudstjenesteboka; blant annet inneholder den ikke noter og er i sin utforming ikke egnet til bruk for alteret eller ved orgelet.

Det er samlet i underkant av 1.300 *presteårsverk* i bispedømmene. Antall prester er høyere og en må føye til ekstra eksemplarer til nye prester i 2020, slik at antall messebøker til prester i 2020 anslås til 1.450.

For å få en lavest mulig pris foreslås det å ta en samlet bestilling av prestenes messebok. Utgiftene dekkes over kirkens fellesbudsjett.

C. Liturgiske bøker til kirkemusikerne.

Som arbeidsgiver for kirkemusikerne, ligger det til fellesrådene å dekke utgiftene til de liturgiske bøkene som kirkemusikerne trenger til eget bruk. Det gjelder både messeboka og boka Liturgisk musikk (Graduale), som vil ha spiralrygg for å kunne brettet sammen til A4-format. I 2017 ble det utført 632 årsverk, mens det var 866 kirkemusikere ansatt i Den norske kirke. Bøker til nye kirkemusikere i 2020 må også tas med i beregningen.

Det anslås derfor et behov for 900 eksemplarer av Liturgisk musikk (Graduale), og 900 eksemplarer av messeboka (Missale) til kirkemusikere.

D. Samlet behov for gudstjenestebøker i 2020

Samlet sett vil behovet for innkjøpte liturgiske bøker i 2020 da være:

	Messebok (Missale)	Liturgisk musikk (Graduale)	Paperbackbok
Kirkebygg:	3.400	1.700	1.700
Prester	1.450		
Kirkemusikere	900	900	
Menigheter			2.000 (?)
I alt:	5.750	2.600	3.700

Økonomiske/administrative konsekvenser

Pris er ikke endelig fastsatt, men noen stipulerte tall kan gi et bilde av kostnadene. Den nye «Missale för svenska kyrkan» koster kr 1.290 og har 372 sider, noe som nok er litt flere sider enn vår kommende messebok. På den annen side har de et større opplag enn oss og de utgir denne i kun én målform. For å få en lavest mulig pris, er det viktig at forlaget vet at bøkene blir kjøpt. En samlet bestilling gir også mindre administrasjonsutgifter for forlaget og en rimeligere pris for kirken.

Hvis messeboka, ut fra en felles bestilling til prestene, skulle komme på kr 850,- pr bok (dette er et stipulert anslag fra administrasjonens side, og ikke forhandlet med forlaget) vil dette for 1.450 bøker gi et samlet utlegg på kr 1.232.500,-.

Om Kirkerådet dekker utgiften til ett eksemplar av denne boka i hver kirke (1.700 kirker), vil dette medføre en utgift på kr 1.445.000,-,

Om den liturgiske musikken (Gradualet) anslås til samme pris som messeboka (kr 850,-), vil fellesrådenes utgifter til begge bøkene (=kr 1.700) til alle *kirkemusikere* (900) samlet sett bli: Kr 1.700,- x 900 = kr. 1.530.000,-.

I tillegg dekker fellesrådene utgiftene til 3 av de 4 bøkene til hver kirke (1.700 kirker), hvor også en paperback-utgave til ca. kr 300,- inngår. Det vil da medføre et utlegg på kr 850 + 850 + 300 (= kr 2.000 pr kirke) x 1.700, som *på landsbasis* blir kr 3.400.000,-.

Ut fra disse beregningene og forslagene utarbeides forslag til vedtak i Kirkerådet, med de budsjettmessige konsekvenser dette medfører for 2019/2020.